

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2540 ทำให้การลงทุนลดลงและเศรษฐกิจซบเซาต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ธนาคารพาณิชย์ขาดสภาพคล่อง จึงมีผลทำให้เกิดการหดตัวของธุรกิจ สถานประกอบการจำนวนมากพากันลดขนาดกิจการ และบางส่วนก็ล้มละลายทำให้เกิดการเลิกจ้าง คนตกงาน แรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ตลาดแรงงานไม่สามารถหางานได้ โดยในปี พ.ศ. 2541 มีอัตราการว่างงานถึงร้อยละ 4.4 ของกำลังแรงงาน เพิ่มขึ้นจากปี 2539 ประมาณ 3 เท่า และมีจำนวนผู้ว่างงานยากจนสูงขึ้นจากร้อยละ 11 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 13 ของประชากรทั้งประเทศ หรือ 7.9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2541 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, น. 1-15)

ภาวะการณดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประชาชนในระดับกว้าง คือ 1) ผลกระทบต่อความมั่นคงในด้านอาชีพคือตกงาน เกิดการแย่งงานรับจ้างในภาคเกษตรทำให้อัตราการจ้างงานต่ำลง 2) ผลกระทบด้านรายได้ คือ รายได้ลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวและมีหนี้สิน ทำให้ประชาชนประสบภาวะยากลำบากยิ่งขึ้น 3) ผลกระทบต่อครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความเครียดเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการว่างงานและวิตกกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย 4) ผลกระทบด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ภาวะกดดันจะทำให้คนมีแนวโน้มใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นทั้งความรุนแรงกับตัวเองและไปสู่ภายนอก เช่น การดื่มสุรามากขึ้น ใช้ความรุนแรงกับครอบครัว 5) ผลกระทบด้านสังคม เกิดปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นมาก เช่น เด็กไม่มีโอกาสเรียนต่อจำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัย ภาวะการณดังกล่าวแม้ว่ารัฐจะมีเงินช่วยเหลือและแนวทางการช่วยเหลืออื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน โครงการกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ เท่าที่ควร ดังนั้นพบว่าในช่วงหลัง 8 ปีหลังวิกฤติเศรษฐกิจ มีผู้จดทะเบียนความยากจนโดยสถิติทั้งสิ้น 8,138,081 ราย จำนวนปัญหาทั้งสิ้น 11,997,081 ปัญหา (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551)

สถานการณ์ข้างต้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรแล้วยังส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของประเทศไทยในระยะยาว การทบทวนผลการพัฒนาและสถานะ

ของประเทศ ได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืน และอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกประเทศ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง การวิเคราะห์สถานการณ์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง มีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่เหมาะสม การตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนได้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2555) ได้ระบุไว้ชัดเจนในยุทธศาสตร์การพัฒนาว่า จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคมในชนบทและการเมือง เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ค้นหาศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ควบคู่กับการพัฒนากระบวนการชุมชนโดยผลักดันให้เกิดการรวมตัวของชุมชน มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนกระบวนการสหกรณ์ที่เน้นหลักช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของชุมชน ประกอบกับเน้นการสร้างพลังทางสังคมให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการลดปัญหาความยากจน มีการพัฒนาขีดความสามารถของคนจนให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายคนจน ภายใต้การสนับสนุนจากภาครัฐในด้านสวัสดิการสำหรับกลุ่มคนจนที่ขาดโอกาส และพัฒนาอาชีพที่มั่นคงให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักยภาพ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2549)

สำนักพัฒนาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการพัฒนาสังคม การจัดการบริการสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชนผู้มีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและอยู่บนพื้นฐานชุมชนเข้มแข็ง โครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้าน

อาชีพเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นแนวคิดในการฝึกอบรมอาชีพตามหลักสูตรของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการขึ้นภายในจังหวัด เป็นกระบวนการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาใน ด้านอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้น้อย และว่างงาน โดยเน้นสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพที่เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพตามหลักสูตรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ตลอดจนสร้างศักยภาพให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม และชุมชนของตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของชุมชน สามารถร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและมีรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างพอเพียง การส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพได้มีการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านอาชีพซึ่งกันและกัน เพื่อการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การจัดหาตลาด ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน จนพัฒนา เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านอาชีพเพื่อให้บริการด้านการอบรมและฝึกอาชีพให้กับประชาชนที่ไม่มีอาชีพ หากการส่งเสริมเครือข่ายอาชีพภายในจังหวัดสามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ก็จะขยาย เครือข่ายด้านอาชีพในจังหวัด ไปสู่เครือข่ายด้านอาชีพในระดับภาคและระดับประเทศต่อไป นอกจากนี้โครงการนี้ยังสามารถสนับสนุนตัวชี้วัดการรับรองการปฏิบัติราชการปี 2551 ของ สำนักพัฒนาสังคม ได้แก่ตัวชี้วัดที่ 3 (ร้อยละของกลุ่มเป้าหมายทางสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการ พัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ) และตัวชี้วัดที่ 4 (จำนวนกลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่นที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต) ด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) จึงมีการปฏิบัติตามแผนและ ดำเนินการตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ โครงการ ดังกล่าวจะมุ่งเน้นงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมเชิงรุก เน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหา รวมทั้ง ระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ชุมชนซึ่งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นถึง ความสำคัญระดับลึกของพื้นที่จึงได้ส่งต่อการดำเนินงานให้แก่ศูนย์พัฒนาสังคมทั้งหมด 75 จังหวัดให้ดำเนินการต่อไป

ปัจจุบันโครงการฯ ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา 1 ปีซึ่งเป็นโครงการที่ได้ดำเนินการ ต่อจากการส่งเสริมความรู้ในการฝึกอบรมและฝึกทักษะการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนที่ ยากจน ไม่มีอาชีพตามหลักสูตรของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต แก้ไข ปัญหาเร่งด่วนให้กับประชาชนในชนบทที่มีฐานะยากจน ไม่ได้รับการศึกษาต่อ ขาดโอกาสในการ เลือกรประกอบอาชีพที่เหมาะสม จนปัจจุบันทำให้เกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลายใน 75 จังหวัด ดังนั้น

จึงเกิดแนวคิดในการสร้างกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็งเกิดขึ้นในชุมชนจากการขยายฐานคิดจากการมุ่งประกอบอาชีพในด้านเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาสังคมด้วย

โครงการฯ ดำเนินงานกับกลุ่มอาชีพที่ผ่านการฝึกอบรมและฝึกทักษะด้านอาชีพของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้แก่ กลุ่มอาชีพที่ดำเนินการฝึกอบรมอาชีพและฝึกทักษะการประกอบอาชีพตามความถนัดและความต้องการของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ โดยศูนย์พัฒนาสังคมซึ่งดำเนินการจังหวัดละ 20 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน มีการดำเนินการจากการสำรวจข้อมูลกลุ่มอาชีพภายในจังหวัดที่ได้ฝึกอบรมมาแล้ว พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพของจังหวัดทุกรุ่นทั้งที่รวมกลุ่มได้และไม่สามารถรวมกลุ่มได้ ประสานกลุ่มอาชีพ (ที่สามารถรวมกลุ่มได้) จำนวน 20 กลุ่ม เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอาชีพในจังหวัด และจัดงานแสดงผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และให้กลุ่มอาชีพได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันจังหวัดละ 20 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน คัดเลือกผู้แทนกลุ่มอาชีพภายในจังหวัดกลุ่มละ 3 คน รวม 20 คน ดำเนินการจัดทำเวทีเครือข่ายอาชีพให้มีการถ่ายทอดและพัฒนาความรู้ไปสู่ประชาชนที่รายได้ต่ำที่ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันให้มีทักษะและอาชีพต่อไป พร้อมทั้งจัดทำแผนดำเนินงานของเครือข่ายกลุ่มอาชีพโดยการสนับสนุนกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน ทบทวนการดำเนินงานและสรุปบทเรียน

ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ จึงเป็นความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชน และการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเป้าหมาย องค์กรประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกระทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผลร่วมกัน เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มอาชีพขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี กลายเป็นทุนทางสังคมได้ต่อไป โดยเนื้อแท้แล้วการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพนั้น เป็นสิ่งที่หน่วยงานของรัฐเองต้องทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจว่า สิ่งที่ต้องการพัฒนานั้นเป็นเรื่องของทุกคนในสังคม กระบวนการพัฒนาสังคมเพื่อสันติสุขจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนจากการมีส่วนร่วมทุกคนและทุกภาคส่วนในสังคมอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย คือ หัวใจของการพัฒนาสังคม” จึงเป็นที่มาที่ว่าองค์กรสวัสดิการสังคมควรมีแนวทางอย่างไรที่จะทำให้กลุ่มอาชีพเกิดการมีส่วนร่วมและกลายเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, น. 6-10) ตลอดจนเมื่อมีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มอาชีพทั้งที่อยู่ในชุมชน และต่างชุมชน จะนำไปสู่ การพึ่งตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเครือข่ายกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง

และบริหารจัดการ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนตลอดจนจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพให้เกิด ความเข้มแข็ง โดยจะเป็นการให้แนวทางการปฏิบัติงานแก่บุคลากรที่ต้องทำงานเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่กลุ่มอาชีพ

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

การสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ เป็นการพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง และอยู่บนพื้นฐานชุมชนเข้มแข็งของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บทบาทภารกิจในการดำเนินงานดังกล่าวได้ส่งต่อการดำเนินงานมายังศูนย์พัฒนาสังคมทั้ง 75 แห่ง

ในส่วนศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ ในการดำเนินการกับกลุ่มอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีการดำเนินงานในการพัฒนาอาชีพและสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพมีการรวมกลุ่มเพิ่มมากขึ้น ภายในกลุ่มมีการจัดการกลุ่มเป็นขั้นตอนและมีเงินออมประจำกลุ่มเพื่อใช้เป็นทุนสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มในครั้งต่อไป (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, น. 13) ดังนั้นการศึกษาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มอาชีพ ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพต่อไป ซึ่งทำให้มองภาพสวัสดิการด้านรายได้ที่มีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้นได้

กลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของจังหวัดบุรีรัมย์เกิดจากการรวมกลุ่มกันของกลุ่มอาชีพที่ผ่านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านอาชีพของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ประกอบด้วย สมาชิกโครงการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพให้แก่ผู้ลงทะเบียนคนจน โครงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมายเพื่อป้องกันการล่อลวง และโครงการสร้างชีวิตใหม่ ให้สตรีชนบท โครงการส่งเสริมความรู้และฟื้นฟูศักยภาพ ในพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ และพื้นที่นิคมสร้างตนเองบ้านกรวด ใน 23 อำเภอ ๆ ละ 1 กลุ่ม ๆ ละประมาณ 20 คน รวม 460 คน ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1

เครือข่ายกลุ่มประกอบอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ได้รับ
การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์ ของศูนย์พัฒนาสังคม
หน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ ปี 2551

ประเภทกลุ่มอาชีพ	จำนวนกลุ่ม	จำนวนสมาชิกกลุ่ม
ผ้าและเครื่องนุ่งห่ม	8	160
หัตถกรรมจากไม้/ประดิษฐ์	3	60
เสื่อทอ ยกระดับเสื่อ	6	120
อาหาร	4	80
อื่น ๆ (วิถิคม ตัดผม)	2	40
รวม	23	460

ที่มา: รายงานการติดตามผลโครงการส่งเสริมความรู้พื้นฐานผู้ประกอบอาชีพของศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ (น. 7), โดย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง. (อัดสำเนา)

โดยภาพรวม จากตารางข้างต้น ฐานข้อมูลการรวมกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์ ในปี 2551 พบว่ากลุ่มอาชีพทั้ง 23 กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละประเภทมีจำนวนกลุ่มตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป แสดงถึงแนวโน้มความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพโดยใช้การพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการและวิธีการจัดการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็ง การที่กลุ่มอาชีพมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เป็นการทำให้เกิดรายได้และการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการสนับสนุนกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบันรวม 1 ปี จากการติดตามประเมินผล โดยสรุปส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มอาชีพแต่ละประเภทมีการแยกย่อยผลิตภัณฑ์ออกไปอีก คือ ประเภทกลุ่มอาชีพผ้าและเครื่องนุ่งห่ม แยกย่อยเป็น กลุ่มอาชีพยกระดับฝีมือการทอผ้าไหมเพื่ออนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองด้วยสืธรรมชาติ กลุ่มอาชีพทอผ้าใยสังเคราะห์ กลุ่มอาชีพการพัฒนาการทอผ้าด้วยกี่กระตุก ประเภทกลุ่มอาชีพหัตถกรรมจากไม้/ประดิษฐ์ ได้แก่ กลุ่มอาชีพแปรรูปและพัฒนาดัดไม้จากผลผลิตการเกษตร กลุ่มอาชีพทำ

ศิลปะประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ ประเภทเสื้อผ้า ยกระดับเสื้อผ้า ได้แก่ กลุ่มอาชีพทอเสื่อกก และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ประเภทกลุ่มอาชีพอาหาร ได้แก่ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ขนมพื้นบ้าน กลุ่มอาชีพมะยมเชื่อม กลุ่มอาชีพหมูกระเจก กลุ่มอาชีพกระยาสารท เป็นต้น ประเภทกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มอาชีพพัฒนาการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มอาชีพตัดผมบุรุษ-สตรี กลุ่มอาชีพพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานจากวัสดุการเกษตร กลุ่มอาชีพเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์วิกรม เป็นต้น กลุ่มอาชีพที่มีการจัดการภายในกลุ่มในระดับดี และค่อนข้างเข้มแข็งซึ่งเกิดจากการมีเงินออมภายในกลุ่มได้แก่ กลุ่มอาชีพทอเสื่อกกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกตามโครงการดังกล่าวของจังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันมีจำนวน 6 กลุ่ม แต่ละกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากต้นกกทั้งหมด เช่น กลุ่มทอเสื่อกกจะมีผลิตภัณฑ์เสื่อกกจำหน่าย กลุ่มยกระดับทอเสื่อกกจะมีผลิตภัณฑ์จากการนำเสื่อกกมาประดิษฐ์เป็น ที่รองแก้ว ชองใส่จดหมาย ปลอกหมอน กระเป๋าถือสุภาพสตรี ที่ปูโต๊ะ/เก้าอี้ เป็นต้น รวมทั้งสิ้นประมาณ 120 คน ซึ่งกลุ่มอาชีพดังกล่าวมีการพึ่งพิงอาศัยกันภายในกลุ่มและสร้างระบบช่วยเหลือกันเองภายในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มอาชีพและคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผ่านรูปแบบการเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้แก่ผู้ไม่มีอาชีพเป็นการสร้างรายได้เบื้องต้น ตลอดจนการอบรมทรัพย์สินภายในกลุ่มอาชีพในการเป็นทุนของกิจกรรมกลุ่ม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550) การศึกษาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมกลุ่มอาชีพประเภทอื่น ๆ ให้เกิดรายได้ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในที่สุด

ในฐานะผู้ศึกษาซึ่งปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทหน้าที่ในด้านการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และอยู่บนพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญที่จะต้องศึกษาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพโดยใช้กลุ่มทอเสื่อกกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกเป็นตัวอย่างไปสู่กลุ่มอาชีพอื่น ๆ แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าวโดยวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการพัฒนากลุ่มอาชีพ เพราะกลุ่มอาชีพที่มีความสัมพันธ์กันและรวมตัวกันจะส่งผลให้เกิดการสร้างหลักประกันความมั่นคงด้านรายได้ให้แก่คนในชุมชน คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสร้างระบบการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนในรูปแบบของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพในชุมชนนั่นเอง ทั้งนี้ยังสามารถนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการบริหารงานและวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและเกิดความเข้มแข็ง

ยังยืนต่อการรวมกันเป็นเครือข่ายกลุ่มอาชีพในชุมชนต่อไป เพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ อยู่บนพื้นฐานชุมชนเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์
2. ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจังหวัดบุรีรัมย์
3. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพ

ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา/ความรู้

ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ แบ่งออกเป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานให้การสนับสนุน เป็นต้น และปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพด้าน ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม เงินทุน/การตลาด การบริหารจัดการ วิถีชีวิตชาวบ้าน และระบบราชการ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรศึกษา (Population) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มอาชีพ ทอเล่อกกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเล่อกกตามโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 120 คน

กลุ่มที่ 2 ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ดำเนินงานโครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัด

บุรีรัมย์จำนวน 1 คน และประธานกลุ่มอาชีพ รองประธานกลุ่มอาชีพทอเสื้อกนก คือ กลุ่มทอเสื้อกนกบ้านกรวด และกลุ่มทอเสื้อกนกบ้านไทยเจริญจำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 จังหวัดบุรีรัมย์ และสถานที่ดำเนินการของกลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื้อกนก โครงการส่งเสริมเครือข่ายผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจำนวน 6 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกส้มป่อย อำเภอโนนดินแดง กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกบ้านเป่า อำเภอพุทไธสง กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกไทยเจริญ อำเภอประคำ และกลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มอาชีพ หมายถึง กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื้อกนกที่ผ่านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านอาชีพของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งดำเนินการส่งเสริมอาชีพต่อโดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 26 ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งได้แก่กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกถาวร อำเภอเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกส้มป่อย อำเภอโนนดินแดง กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกบ้านเป่า อำเภอพุทไธสง กลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกไทยเจริญ อำเภอประคำ และกลุ่มอาชีพทอเสื้อกนกบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

การพัฒนากลุ่มอาชีพ หมายถึง การที่กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งโดยอาศัยกระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ก่อให้เกิดเป็นการพัฒนากลุ่ม

ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ หมายถึง องค์ประกอบที่ทำให้กลุ่มอาชีพเกิดความเข้มแข็ง ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การมีกิจกรรมต่อเนื่อง มีการกำหนดกฎระเบียบกติกา มีกองทุนกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมทางชุมชนของกลุ่ม

ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความเข้มแข็ง หมายถึง สิ่งทีเกื้อหนุนให้กลุ่มอาชีพดำเนินการไปได้ อย่างเข้มแข็ง ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน หมายถึง สิ่งทีกลุ่มอาชีพดำเนินการภายในกลุ่มแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งแก่กลุ่ม ได้แก่

1.1 ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมหรือคุณลักษณะของบุคคลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นภายในกลุ่มอาชีพที่นำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ

1.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในการพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่ม ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

1.3 การบริหารจัดการกลุ่ม หมายถึง กิจกรรมที่กลุ่มร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ

2. ปัจจัยเกื้อหนุนภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่ประกอบด้วย การได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก การตลาดงบประมาณ/ทรัพยากร วิธีคิดชาวบ้าน และระบบราชการ